

NORGES HØYESTERETT

Den 21. april 2021 ble det av Høyesteretts ankeutvalg med dommerne Matheson, Normann og Noer i

HR-2021-863-U, (sak nr. 21-037920STR-HRET), straffesak, anke over dom:

A (advokat Trond Pedersen Biti)

mot

Påtalemyndigheten

truffet slik

B E S L U T N I N G :

- (1) Saken gjelder andejakt i strid med norsk regelverk og reiser særlig spørsmål om betydningen av samisk sedvane og folkerettslige regler.
- (2) A ble ved tiltalebeslutning 25. november 2019 satt under tiltalte for overtredelse av naturmangfoldloven § 75 første ledd, jf. § 15 første ledd, for å ha jaktet på ender, herunder å ha skutt en and, uten hjemmel i lov eller vedtak med hjemmel i lov. Han ble også tiltalt for å ha drevet jakt med hagle for mer enn to skudd, jf. viltloven § 56, jf. § 20.
- (3) Indre Finnmark tingrett avsa 15. september 2020 dom der tiltalte ble frifunnet fordi jakten måtte anses lovlig i medhold av samisk sedvane. Dommen er avsagt under dissens. Fagdommeren mente at tiltalte pliktet å forholde seg til gjeldende jaktregulering og at han skulle dømmes etter tiltalen.
- (4) Påtalemyndigheten anket. Hålogaland lagmannsrett avsa 10. februar 2021 dom med slik domsslutning:
 - «1. A, født 00.00.1994, dømmes for overtredelse av naturmangfoldloven § 75 første ledd, jf. § 15 første ledd, og viltloven § 56, jf. § 20, sammenholdt med straffeloven § 79 bokstav a, til en straff av fengsel i 14 – fjorten – dager, og til å betale bot på 15 000 – femtentusen – kroner, subsidiært 30 – tretti – dager fengsel. Fullbyrdelsen av fengselsstraffen utsettes med en prøvetid på 2 – to – år.
 2. A, født 00.00.1994, dømmes til tap av retten til å utøve jakt i en periode på 1 – ett – år.

3. A, født 00.00.1994, dømmes til å tåle inndragning av en pumpehagle Remington 12 870 exrp og 31 haglpatroner til fordel for staten, jf. straffeloven § 69.»
- (5) Lagmannsrettens dom er også avsagt under dissens. En av meddommerne mente at tiltalte måtte frifinnes fordi jakten var utøvd i tråd med samisk sedvane.
- (6) A har anket til Høyesterett. Anken gjelder lagmannsrettens rettsanvendelse, straffereaksjonen, inndragningen og tapet av jaktretten. Det anføres i hovedsak at mindretallet har en riktig interesseavveining mellom sedvanen og den offentlige reguleringen, og at tiltalte må frifinnes. Dermed faller også inndragningen bort. Subsidiært anføres at straffen er blitt for streng. Ettersom tiltalte har handlet i tråd med samisk sedvane, bør det være tilstrekkelig med en betinget bot. Tiltalte bør ikke fradømmes jaktretten.
- (7) *Påtalemyndigheten* har for det vesentlige sluttet seg til lagmannsrettens dom både i resultat og begrunnelse.
- (8) *Høyesteretts ankeutvalg* viser til at tiltalte ble frifunnet i tingretten, men domfelt i lagmannsretten. Han har derfor ankerett til Høyesterett, jf. straffeprosessloven § 323 første ledd tredje punktum. Anken kan i slike tilfeller bare nektes fremmet dersom utvalget enstemmig finner det klart at anken ikke kan føre frem. En eventuell ankenektelse må begrunnes, jf. § 323 andre ledd andre punktum.
- (9) A er i lagmannsretten dømt for å ha drevet jakt på ender og skutt en and før det var åpnet for andejakt i Kautokeino. Spørsmålet er om overtredelse av bestemmelser om vårjakt på ender ikke kan straffes fordi A har opptrådt i samsvar med samisk sedvane. ILO-konvensjon nr. 169 om urbefolkninger og stammefolk artikkel 8 regulerer forholdet mellom sedvaner hos urfolk og nasjonale lover og forskrifter. Punkt 1 og 2 lyder slik:
- «1. Ved anvendelse av nasjonale lover og forskrifter overfor vedkommende folk, skal det tas tilbørlig hensyn til deres sedvaner og sedvanerett.
2. Disse folk skal ha rett til å beholde sine egne skikker og institusjoner der disse ikke strider mot grunnleggende rettigheter fastlagt i nasjonal rettsorden eller mot internasjonalt anerkjente menneskerettigheter. Når det er nødvendig, skal det etableres framgangsmåter for å løse konflikter som kan oppstå ved gjennomføringen av dette prinsippet.»
- (10) Bestemmelsen er tidligere behandlet av Høyesterett i Rt-2008-1789, som gjaldt slakting av tamrein uten forutgående bedøvelse og spørsmålet om dette var beskyttet av ILO-konvensjonen.
- (11) Lagmannsretten konkluderer i sin gjennomgang av rettskildene med at det må «foretas en avveining av sedvanens innhold og kvalitet opp mot behovet for den nasjonale regelen og de interesser som ligger til grunn for denne». Ankeutvalget er enig i at dette er riktig rettslig utgangspunkt for vurderingen.
- (12) I anken gjøres det gjeldende at reglene er så strenge med hensyn til jakttid og jaktområde at det truer muligheten for å videreføre den samiske tradisjonen med vårjakt på ender i Kautokeino. Det er vist til uttalelse fra Sametinget i rapport til ILO for perioden 1. juni 2008 til 31. mai 2013 avsnitt 53, der det heter at jaktbegrensningene «svækker muligheten for å

videreføre tradisjonen og egenarten til kommende generasjoner». Ankende part mener uttalelsen fra Sametinget – som representant for urfolksgruppen – må tillegges større vekt enn det lagmannsretten har gjort.

- (13) A gjør videre gjeldende at de miljø- og dyrevernmessige interessene ikke er særlig tungtveiende. Det er vist til at jakten foregår overfor ikke truede arter og ikke har betydning for bestanden totalt. Ankende part anfører videre at det ikke er grunnlag for å opprettholde jaktreguleringen av hensyn til faren for utilsiktet felling av dverggås.
- (14) Ankeutvalget viser til at vårjakt på ender i utgangspunktet er i strid med landsomfattende fredningsbestemmelser. Etter naturmangfoldloven § 15 skal høsting og annet uttak av naturlig villlevende dyr følge av lov eller vedtak med hjemmel i lov. Det følger videre av viltloven § 9 andre ledd at det ikke bør tillates jakt i hekke- og yngletiden for vedkommende art. Bestemmelsen er utslag av prinsippet om yngletidsfredning. Felling i denne tiden kan medføre unødig lidelse for viltet, jf. Ot.prp. nr. 9 (1980–1981) side 50–51, og jakt og fangst bør finne sted først etter den viktigste vekstsesonen. Det er likevel gitt hjemmel for å tillate jakt på sjøfugl og and til menneskeføde der dette er vanlig, jf. viltloven § 15 nr. 2. Begrunnelsen for unntaket var å kunne åpne for en viss utvidet jakt i områder i Finnmark av hensyn til den tradisjonelle vårjakten der.
- (15) Spørsmålet om lovligheten av vårjakt på ender i Kautokeino har blitt behandlet av Høyesterett tidligere. I saken inntatt i Rt-1988-377 gjorde domfelte gjeldende at «han, som reindriftssame, hadde rett til å drive jakt på ender om våren i kraft av lokal sedvanerett i Kautokeino, uavhengig av de fredningsbestemmelser som ellers gjelder etter viltloven med forskrifter».
- (16) Høyesterett konkluderte med at overtredelse av forskriftene for jakttider var straffbart og ga følgende oppsummering avslutningsvis:

«Jeg tilføyer at det av utvalgsinnstillingen fremgår at det av formannskapet og viltnemnda i Kautokeino en rekke ganger i tidligere år har vært søkt Landbruksdepartementet, og senere Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk, om adgang til å drive vårjakt på ender i kommunen. For årene 1950, 1951 og 1952 ble det også gitt slik tillatelse, siste gang visstnok i medhold av § 42 tredje ledd i lov av 14. desember 1951 om viltstellet, jakt og fangst. I årene fra 1956 til 1973 har imidlertid tilsvarende søknader konsekvent blitt avslått, med den begrunnelse at denne lovbestemmelse ble antatt ikke å gi hjemmel for å tillate slik jakt. For øvrig er det på det rene at den alminnelige regel såvel etter loven av 1951 som etter den gamle jaktlov av 1899 – iallfall etter en lovendring i 1932 – var at ender skulle være fredet på den tid av året da domfelte foretok felling, i mai måned.

På den bakgrunn jeg nå har trukket opp, finner jeg det klart at det ikke kan ha vært plass for noen sedvanerettsdannelse, gående ut på at det i Kautokeino skulle være tillatt å drive jakt på ender utenom de jakttider loven og forskriftene fastsetter. Hjemmelen for å kunne utøve den såkalte vårjakten har etter vår någjeldende viltlov bare kunnet være en tillatelse i medhold av § 15 nr. 2, og noen slik tillatelse var som nevnt ikke blitt gitt. Også en rekke ganger tidligere hadde viltnemnda fått avslag på sine søknader om adgang til slik jakt. Det materiale som er fremlagt for Høyesterett tyder også på, mener jeg, at det må ha vært vel kjent blant kommunens innbyggere, iallfall i senere år, at vårjakten på ender ikke var lovlig, selv om det kan se ut til at den faktisk har vært drevet i noen utstrekning uten at det har vært grepet inn overfor den.»

- (17) Reguleringen av andejakten i Kautokeino ble foretatt etter at det var innhentet kunnskap om tradisjonen med vårjakt på and. I 1984 ble det nedsatt et utvalg for å vurdere «hvordan en

eventuell vårjakt på andefugler i Kautokeino kommune kan drives innenfor viltlovens rammer og uten at de økologiske skranker overskrides».

- (18) Flertallet i utvalget foreslo at jakten skulle tillates i en periode på 14 dager, innenfor tidsrommet 5.–31. mai, årlig fastsatt av kommunens viltnemnd.
- (19) Etter krav fra Kautokeino kommune åpnet Miljøverndepartementet i 1994 opp for prøveordning med vårjakt på ender i Kautokeino. Prøveordningen varte ut 1996. Den ble gjeninnført i 1999 og videreført ut 2012.
- (20) I medhold av viltloven § 15 og § 26 fastsatte Direktoratet for naturforvaltning (nå Miljødirektoratet) 3. juni 2013 forskrift om kvoteregulert vårjakt på ender fra og med år 2013 til og med år 2022, Kautokeino kommune, Finnmark. Jakttiden er inntil 10 dager innenfor tidsrommet fra og med 15. mai til og med 10. juni, og skal hvert år fastsettes av kommunen ut fra is- og værforholdene. Etter forskriften § 7 straffes overtredelser etter viltloven § 56, jf. naturmangfoldloven § 75.
- (21) Forut for forskriftsreguleringen ble det i 2013 gjennomført konsultasjoner mellom Miljøverndepartementet og Sametinget. Ifølge møteprotokollen, godkjent 31. mai 2013, var det «enighet om de aller fleste elementene i forskriften, men Sametinget ønsker at fellingskvoten settes til 300 hannfugl pr. år, og at de jaktbare artene er de samme som for høstjakt». Det ble med andre ord ikke reist innvendinger til at jakten skulle være begrenset innenfor en viss tidsperiode.
- (22) Sametinget har også seinere behandlet vårjakten på and. I en uttalelse fra 16. oktober 2020 konkluderes det med at dagens regulering av vårjakten er i strid med samisk sedvanerett og urfolks rettigheter:

«Sametinget slår fast at samiske sedvaner har en solid beskyttelse etter urfolks- og menneskerettighetene. Sametinget anerkjenner at det er behov for regulering av all jakt, men mener at dagens regulering av vårjakta gjennom den midlertidige forskriften for tidsperioden 2013-2022 ikke ivaretar den samiske sedvanen som vårjakta står for. Etter dagens regulering er det en total kvote på 150 ender, i tillegg til at den er geografisk og tidsmessig avgrenset. Sametinget viser til at det har blitt reist tvil om hva Sametinget mener om dagens regulering av vårjakt på ender. Sametinget mener at dagens regulering utvilsomt er i strid med samisk sedvanerett og urfolks- og menneskerettighetene.

Sametinget viser til at Sametingets uttalelser, som samenes representative organ for samene i Norge, har rettslig betydning i norsk rett, jf. også uttalelser fra Høyesterett. Sametinget viser til at både Kautokeino kommunes andejaktutvalg og Boarri loddensearvi er i gang med å vurdere hvordan dagens regulering kan komme i samsvar med samisk rettsoppfatning og sedvane. Sametinget vil i inneværende Sametingsperiode fremme en sak der vårjakt på ender er del av saken.»

- (23) Ankeutvalget peker på at det er flere aspekter ved jaktreguleringen som er omstridt – ikke minst utstrekningen av jaktområdet, antall ender det er tillatt å skyte og hva som er jaktbare arter. Saken her gjelder imidlertid bare spørsmålet om A straffritt kunne begynne jakten før jakttiden startet. Jakttiden fastsettes som nevnt av Kautokeino kommune og varierer fra år til år, men overstiger ikke 10 dager.

- (24) Lagmannsretten konkluderer med at jakttiden det aktuelle året – i 2018 – ble fastsatt til seinere på våren enn det som hadde vært det tradisjonelle starttidspunktet for vårjakten. På denne bakgrunn konkluderer lagmannsretten med at A opptrådte i tråd med samisk sedvane da han jaktet ender på det aktuelle tidspunktet. Som nevnt må det da foretas en avveining av sedvanens innhold og kvalitet opp mot behovet for den nasjonale regelen og de interesser som ligger til grunn for denne.
- (25) Ankeutvalget viser – som lagmannsretten – til at vårjakt innebærer jakting av en art i hekke- og yngleperioden som i utgangspunktet er i strid med moderne prinsipper for jakt. I høringsbrevet av 8. mai 2013 til nåværende forskrift er dette beskrevet nærmere:

«Etter departementets syn kan det anføres gode grunner for å avvikle jakta. Vårjakta betyr en ekstra dødelighetsfaktor for fuglene det jakes på. Under ordinær høstjakt legges det til grunn at en god del av de dyra som felles trolig ikke ville overlevd vinteren, og at jakta slik sett ikke påvirker bestandene negativt. De individene som overlever vinteren er de mest tilpasningsdyktige, og på våren skal de gå til hekking for å produsere nye individer som det kan høstes bærekraftig av. Vårjakt er problematisk i denne sammenhengen, siden man ikke jakter på det som i tradisjonell forstand regnes som 'overskuddet', men på den tiden av året da bestandene er på sitt laveste og mest sårbare, og på individene som skal produsere dette overskuddet. I verste fall kan hver and som blir felt på våren bety fem fugler eller mer på høsten, hvis et hekkeforsøk hindres. Vårjakt påvirker dermed det høstbare overskuddet under ordinær høstjakt og er etter miljøforvaltningens vurdering derfor ikke bærekraftig.

To rapporter fra Norsk institutt for naturforskning (NINA), populasjonsøkologiske vurderinger rundt vårjakt på ender i Kautokeino (1995) og Treårig forsøksordning med vårjakt på ender i Kautokeino: En oppsummering (1996), har vist at jakt i fuglenes parringstid videre er et problem ved at den forstyrrer fuglene. Rapportene viser at så mye som 90 % av bestanden forlot jaktområdet samme natt som jakta begynte, og at beitende hunner ble mer stresset i jaktområdet etter jaktstart. Rapportene konkluderte med at jakta sannsynligvis fører til at en del hunner får en forsinket oppbygning av energireserver før hekking, og at både fugl på trekk og hekkefugl hindres i å bruke isfrie og kanskje viktige området. Videre er 2/3 deler av hannene som felles under vårjakta allerede i et etablert par. I motsetning til mange andre fuglearter er andefugler som oftest monogame, og det er helt urealistisk at alle hanner i par kan erstattes. Hannens tilstedeværelse utover befruktningstidspunkt er i mange tilfeller viktig for en vellykket hekking.»

- (26) Selv om de endene som jakten gjelder ikke er utrydningstruet, er det altså gode grunner for å begrense jakten av de hensyn som er trukket fram i høringsbrevet. Det fremheves videre i høringsbrevet og av vitneforklaring fra seniorrådgiver Jo Anders Auran i Miljødirektoratet at vårjakt på ender også er risikabelt av hensyn til bevaringen av dverggåsa, som er en svært truet art. Også dverggåsa bruker det området der jakten foregår. Ankeutvalget kan ikke se at det var feil å legge vekt på dette hensynet, selv om det er vanskelig å konkretisere nærmere hvor stor faren er.
- (27) På den annen side må det legges vekt på hensynet til samisk sedvane knyttet til den tradisjonelle vårjakten på and og muligheten for å opprettholde denne. Det samme gjelder Sametingets syn om at reguleringene samlet sett går for langt slik de er nå. Imidlertid har innvendingene fra samisk side mot reguleringene tidligere først og fremst gått på andre begrensninger i jaktreguleringen enn tidspunktet for jaktperioden. Heller ikke Sametinget hadde som nevnt innvendinger til fastsettelsen av jaktperiodens lengde da tinget ble konsultert av Miljøverndepartementet 29. april 2013 om vårjakt på ender.

- (28) Lagmannsretten har oppsummert interesseavveiningen slik:
- «For flertallet er det avgjørende at hensynene som ligger bak begrensningene i jakttid og jaktområder anses å veie tyngre enn at det etter tradisjonen var en noe mer fleksibel og lengre jaktperiode i et geografisk større område.»
- (29) Etter ankeutvalgets syn har lagmannsretten foretatt en samvittighetsfull avveining av hensynet til samisk sedvane på den ene siden mot behovet for forskriftsregulering. Ankeutvalget er enig i at hensynet til samisk sedvane her ikke kan lede til at man straffritt kan jakte ut over den perioden forskriften tillater, med den konsekvens at forskriftens bestemmelser om jakttid settes til side. Anken over rettsanvendelsen kan etter dette ikke føre fram.
- (30) Når anken over rettsanvendelsen ikke fører fram, kan heller ikke anken over inndragningen tas til følge.
- (31) Tiltalte har videre anført at straffen er blitt for streng.
- (32) Ved straffutmålingen har lagmannsretten med utgangspunkt i HR-2016-1253-A avsnitt 32 lagt til grunn at ett tilfelle av felling av ikke totalfredet vilt utenfor lovlig jakttid som utgangspunkt skal straffes med betinget fengsel, normalt sammen med en følbare, ubetinget bot og rettighetstap. Samlet kom lagmannsretten her til at 14 dager betinget fengsel og bot på 15 000 kroner, subsidiært 30 dager fengsel og tap av retten til å utøve jakt i ett år, er passende.
- (33) Ankeutvalget peker på at straffen er utmålt i tråd med høyesterettspraksis, og kan ikke se at straffen har blitt for streng.
- (34) Høyesteretts ankeutvalg finner det på denne bakgrunn enstemmig klart at anken ikke vil føre fram, jf. straffeprosessloven § 323 første ledd tredje punktum.
- (35) Ankeutvalget har videre kommet til at tiltaltes anke ikke gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende saken, eller at det av andre grunner er særlig viktig å få saken prøvd i Høyesterett. Anken blir derfor nektet fremmet, jf. straffeprosessloven § 323 første ledd andre punktum.
- (36) Avgjørelsen er enstemmig.

S L U T N I N G

Anken nektes fremmet.

Kristin Normann
(sign.)

Wilhelm Matheson
(sign.)

Ragnhild Noer
(sign.)